

Castells, un espectacle mediàtic

Els Jocs Olímpics de Barcelona'92 van acostar els castells arreu del món. Paral·lelament, l'arribada de les retransmissions televisives d'aquesta tradició va provocar l'impuls popular que necessitava el món casteller a casa nostra.

Castellers a la cerimònia inaugural dels Jocs Olímpics del 1992. Des d'aquest esdeveniment, el boom dels castells a la gran premsa ha estat imparable.

"Els castellers han demostrat que l'interès que desperten als mitjans de comunicació no és el d'una festa d'interès folklòric en perill d'extinció, sinó el d'un fenomen social de gran magnitud". D'aquesta manera el periodista Josep Maria Ràfols acabava el primer paràgraf d'una ponència sobre mitjans i castells, dos mons que han fet un gran maridatge i que, gràcies a aquesta aliança, han aconseguit

que els castells assolissin un sostre mai vist en dos segles d'aquesta tradició consistent a bastir pilars, torres i castells.

L'any 1992 els castells es van mostrar a tot el món en la cerimònia inaugural dels Jocs Olímpics. Un any més tard els Minyons de Terrassa carregaven una construcció mai vista fins aleshores, una invenció anomenada torre de nou amb folre i manilles. Des d'aleshores el boom dels castells a la gran

premsa ha estat imparable. Fins i tot èxits com el primer cinc de nou amb folre o el primer pilar de vuit amb folre i manilles han arribat a les portades dels principals rotatius del país. Però el veritable revulsiu va arribar de la mà de les càmeres de televisió i de les transmissions diferides del Canal 33.

Les imatges de televisió van atreure un públic fins aleshores desinteressat i van servir, fins i tot, per ajudar a fer els primers castells

Cronistes i món casteller

Ser cronista casteller no és una feina fàcil, si es fa amb objectivitat. Hi ha raons que, si més no, la compliquen. N'és la principal que som en un món, el dels castells, totalment *amateur* i en el qual el pragmatisme no s'ha inventat. Per tant, la passió és el principal motor d'aquest món, una passió amanida i guarnida amb un bon raig de visceralitat i, a voltes, amb connotacions de fanatisme. Això no vol dir, és clar, que, com en tot, no hi hagi de tot i de tots colors. És aquesta passió que mou tants castellers la que ha fet que, en alguna ocasió, algun cronista hagi sortit escaldat d'alguna plaça, s'hagi sentit coaccionat fins al límit o el n'hagin volgut fer fora després d'haver signat una crònica que no havia agradat.

Sortosament, aquests extrems són l'excepció, una excepció a eradicar. Però el *mea culpa* no l'haurien d'entonar únicament els castellers. També hi ha cronistes que no dignifiquen l'ofici de periodista perquè esdevenen simples escriptors al servei d'una colla: canten els èxits dels seus amb una lírica inimaginable i amaguen les situacions compromeses amb la mateixa diligència d'un comisari polític. Aquesta minoria de "periodistes" accidentals posen en situacions compromeses els veritables professionals del sector, que comuniquen el que veuen amb criteris estrictament periodístics. També hi ha dirigents de colles que, pel càrrec, haurien de tenir una actitud més equilibradora, i és que no s'estan d'envestir cronistes o de criticar-los obertament per haver dit allò que, segons el seu criteri extremadament subjectiu, no haurien d'haver explicat, confonent, d'aquesta manera, els seus interessos amb la realitat.

A continuació plantejem una pregunta relacionada amb la feina del cronista a cinc cronistes: Joan Borràs, de la Cadena Ser Tarragona-Reus; Eloi Roca, de Catalunya Ràdio i l'agència Efe; Santi Terraza (Vidal), d'*El País*; Josep Antoni Falcato, d'*El Periódico* i Ramon Francàs, de *La Vanguardia*.

—La feina del cronista casteller és entesa per les colles i els castellers? El cronista treballa lliurement o es troba condicionat pel fet de viure molt a prop de les colles?

JOAN BORRÀS. Cal destacar que molts cronistes són castellers. Dit això, quan en parles bé, la reacció sempre és bona, però quan no és així, hi ha una minoria que no ho entén. Jo no em sento condicionat per possibles reaccions negatives. Això sí, quan hi ha una qüestió delicada que afecta una colla, evito de fer-ne una muntanya, si considero que no és notícia. És a dir, no faig mai el titular pel fet polèmic, quan considero que no és la notícia.

SANTI TERRAZA. Pot condicionar el tractament, però el contingut no. El tractament, el pot condicionar perquè la

Joan Borràs, cronista casteller de la Cadena Ser. "Jo no em sento condicionat per les possibles reaccions negatives".

MÓNICA SABATÉ

majoria de cronistes són castellers, i en aquest món hi ha molta passió. La passió és cega i la feina pot no ser fàcil. En aquest sentit, el cronista pot adquirir vicis. En tot cas, encara que el cronista sigui objectiu, la seva feina sempre pot ser mal vista. Per exemple, un cronista membre d'una de les dues colles de Valls sempre serà mal vist per l'altra colla.

JOSEP ANTONI FALCATO. Com en tot, segons qui et llegeix ho fa amb uns ulls o amb uns altres. Els cronistes que publiquen en mitjans d'abast general corren menys perill de sentir-se condicionats que no pas els

que escriuen als mitjans locals. No em sento condicionat, però sí que m'he trobat amb castellers que m'han demanat per què he destacat això i no allò, o perquè s'han de publicar les caigudes.

ELOI ROCA. Jo sempre he treballat lliurement. Només, a vegades, he tingut alguna dificultat amb colles que et reclamen de sortir més al programa, però no m'he sentit mai pressionat per dir una cosa o no dir-la.

RAMON FRANÇÀS. El cronista es troba condicionat en aquest món *amateur*. Com va dir el cronista Joan Ciurana, de la Cadena Ser, els castellers han d'aprendre a sentir crítiques i no únicament copets a l'esquena complaents. En el món dels castells s'han de poder explicar totes les coses lliurement, perquè qui et llegeix té el dret de saber tot allò que és notícia. No hauria de ser que et vingui un cap de colla a demanar-te explicacions de mala manera perquè has publicat una notícia quan, a la colla en qüestió, no l'interessa que es publiqui aquesta informació. Els periodistes estan al servei de la informació i no de les colles. **Josep Almirall**

3 de 9 dels Castellers de Vilafranca a la Diada de Sant Fèlix. Ara, les jornades castelleres poden seguir-se a través de la ràdio, la televisió, la premsa o Internet.

a colles situades molt lluny del bressol casteller, com podria ser el cas dels Al·lots de Llevant, de Manacor. Aquesta colla mallorquina va tenir per únics mestres les imatges de televisió enregistrades en vídeo i la guia *Castells i castellers*, del cronista vilanoví Xavier Brotons.

L'estudiós casteller Josep Bargalló, també en una ponència, va perfilar en gran mesura el perquè del boom dels castells als mitjans: "Hi ha més colles. Hi ha més actuacions, augmenta el nivell de construccions, les institucions comencen a veure el fet casteller com un element associatiu a tenir en compte, com un ingredient de la festa gairebé obligat i com una possibilitat d'identificació ciutadana... És aleshores que els mitjans de comunicació de nivell nacional comencen, també, a entendre la necessitat d'una més gran i millor atenció al fet casteller, tant per la quantitat de gent que s'hi mou al voltant com per les seves possibilitats intrínseques informatives -tot allò de la millor actuació del segle...- i per la mateixa atenció institucional, tot un seguit de fets que

acaben comportant l'aparició d'empreses disposades a invertir diners en publicitat en els espais castellers".

L'impacte de les imatges televisives dels castells que es van enlairar als Jocs Olímpics de Barcelona va ser impressionant. No feia gaire que els castells havien arribat a TV3. De fet, la primera transmissió de TV3 va ser amb motiu del Concurs de Tarragona del 1990, una transmissió que es va fer "més per la insistència de l'Ajuntament, que ho entenia com una promoció de la ciutat, que no per l'interès inicial dels responsables de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió", segons Bargalló.

El catedràtic de Comunicació, Miquel de Moragas Spa, del Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport de la Universitat Autònoma de Barcelona, va analitzar de forma detallada la presència dels castells i els castellers a les televisions internacionals durant la transmissió de la cerimònia inaugural dels Jocs Olímpics de Barcelona. El resultat de l'estudi era "bàsicament positiu", tant pel que fa a la imatge que projecten els castellers, com a

Informació total

Ets a Valls, a la plaça del Blat, a punt de mirar uns castells, i t'hi comences a sentir com un petit déu. Hi has anat sabent quin pot ser el futur, perquè has llegit els diaris i escoltat les ràdios, que avancen el programa de la Joves i la Vella. T'hi estàs palplantat, amb els microauriculars enclastats: fas tombar la rodeta que mou l'agulla del dial. Tries una de les transmissions en directe que fan les emissores o fas *zapping*. El castell comença, tu el veus i també saps que el veuen els radiofonistes des d'una perspectiva visual molt diferent de la teva. Discrimines els sons i captas els comentaris dels veïns de plaça, fins i tot d'algun cap de colla espieta. I, si vols, t'afegeixes a les pinyes i esdevens una part del nucli dur del gran esdeveniment.

A la tarda mires l'actuació en diferit per la televisió, que t'esvirà els dubtes irresolts i, l'endemà, llegeixes els diaris per contrastar-ho. A mitja setmana encara escoltes la ràdio i les teletertúlies castelleres. Ah!, i si tens Internet, pots visitar les planes castelleres i participar en algun fòrum de discussió virtual.

Benvingut al món de la informació castellera total, el do de l'ubiquitat és teu. **J. A.**

l'interès internacional pels valors d'identitat cultural que indica aquesta activitat.

Els castells de la cerimònia dels Jocs volien trencar la imatge estereotipada de l'Espanya dels toros, el sol i el flamenc, i la veritat és que van sorprendre tot el món. Alguns dels comentaris que es van fer trobaven interpretacions a la pràctica castellera que mai no hauríem arribat a imaginar. Aquest és el cas de la cadena SBC 12, de Singapur: "I ara una peça incomparable de la cultura catalana, els castellers, una comunitat activa que sembla que es va crear fa uns quants segles, amb pagesos que intenten enfilarse per acostar-se a Déu i persuadir les plantes perquè creixin més". N'hi ha que també van fer volar la imaginació, com els locutors d'ET 1, de Grècia: "El noi que puja a la part més alta del castell mou el braç des d'allà i els estels cauen".

És clar que no tots els comentaristes opinaven igual. N'hi va haver que es van acostar de forma molt precisa a la gènesi castellera, com els de la TVA de Québec: "Els castells, les torres humanes, són un

espectacle absolutament únic al món, que simbolitza la victòria de l'esforç i de la unió de les voluntats humanes. És una tradició catalana. Un exercici de precisió, però també d'intel·ligència". El fet és que la imatge dels castells va impactar i força a tot el món.

Un altre de les aportacions interessants en el marc de la relació entre castells i mitjans de comunicació és el treball de recerca científica realitzat pel reusenc Santi Suárez-Baldrís. La tesi central que defensa l'autor d'aquest estudi, publicat per Cossetània Edicions, és que els castells han experimentat, des que van començar la relació amb la televisió, una transformació caracteritzada, entre més coses, per l'acceleració del procés d'expansió, per l'espectacularització, per un subtil procés de catalanització i per un augment del sentiment de competència, no pas de rivalitat, entre les colles.

Ramon Francàs

3 de 10 carregat pels Minyons de Terrassa a la Diada Castellera de 1998. La rivalitat existent entre les diverses colles arriba als mitjans de comunicació. (Foto: arxiu / Ricard Cugat)

Torna la gran cita de Sant Fèlix amb un programa de somni

El Sant Fèlix del 2000 arriba dimecres a la Plaça de la Vila de Vilafranca del Penedès amb un cartell inigualable. És certament una obvietat dir que, al final, seran les circumstàncies les que determinaran amb quins castells sortiran de la plaça les colles convidades. Però les perspectives demanen de no deixar-se perdre aquest Sant Fèlix per res del món. I és que a la capital de l'Alt Penedès es podrien veure fins a tres construccions mítiques (la torre de vuit sense folre, el quatre de nou sense folre i el tres de vuit aixecat per sota), més un bon reguitzell de construccions límit o de la gamma extra (cinc de nou amb folre, torre de nou amb folre i manilles, quatre de nou amb folre i amb l'agulla al mig i pilar de vuit amb folre i manilles).

Anem a pams. Els vilafranquins portaran a plaça un repertori de bandera que, segons el cap de colla, Francesc Moreno "Melilla", tindrà l'ordre següent, si tot va rodat: quatre de nou amb folre i amb l'agulla al mig, torre de vuit sense folre, cinc de nou amb folre i pilar de vuit amb folre i manilles. D'aquest programa, se'n destaca sobretot la torre de vuit sense folre, una construcció carregada l'any passat pels de Cal Figarot, sobre la qual hi ha dubtes seriosos que s'hagués descarregat mai al llarg de la bicentenària trajectòria castellera.

La Colla Vella dels Xiquets de Valls encaren aquest Sant Fèlix amb un gran objectiu, el de descarregar per segona ve-

gada aquest segle el tres de vuit aixecat per sota, una construcció que van descarregar el novembre de l'any passat, i carregar el 20 d'agost passat. La Vella també porta al sarró la torre de nou amb folre i manilles i el pilar de vuit amb folre i manilles. Molts són els qui també voldrien veure un intent de cinc de nou amb folre de la Vella, des que l'any passat van carregar aquesta construcció enmig d'una gran polèmica.

La Colla Joves Xiquets de Valls arriba a Vilafranca amb la idea fixa de descarregar per fi el quatre de nou sense folre, després d'haver-ne carregats tres. La Joves vol fer companyia als Minyons compartint l'honor de descarregar aquest castell total. A la Bisbal del Penedès la colla va demostrar que amb una mica més de serenitat de la canalla tenen l'objectiu ben a l'abast. La Joves de Valls també podria plantar el cinc de nou amb folre.

Finalment, els Minyons de Terrassa tornen a Sant Fèlix quinze dies després de venir de les "vacances" d'estiu. Tot i així, volen portar a la plaça el cinc de nou amb folre i la torre de nou amb folre i manilles. La resta de l'actuació, la completarien amb el tres o el quatre de nou folrat i el pilar de set amb folre. Es clar que, com recorden els Minyons mateixos, tot dependrà dels efectius que aconseguixin d'arrossegar fins a Vilafranca. **J. A. / R. F.**